

GOLDIMA BIRRA DEANUS

Okta dehálaš bivdovuohki Deanu alde ássiide lea leamaš goldin. Dat lea geavahuvvon Deanu čázadagas vel soađi maŋŋáge. Muhtin dieđuid mielde goldimiin bivdojuvvui omd. Vuovdaguoikkas 110 jagi dás ovdal, mii mearkkaša dan ahte goldin lei dábálaš anus vel 1800-logu loahpasge. Sodiid maŋŋá, goas lei vánis biebmui, olbmot geavahedje mánggalágan bivdovugiid, muhto dađe mielde go olbmuid buresbirjejupmi lassánii, de roavváseamos vuogit báhce eret anus.

Fargga lea nu ahte eai leat šat olbmot eallemen, geat livčče lean mielde goldimis. Deanus goldojuvvui vel 1900-logu álggogeahčen. Goldin lei gildojuvvon juo jagi 1873 guolástussoahpamušas. 1930-logus dákkár bivdu geahppánii sakka, muhto soahtejagiid borramušváili bággii olbmuid vuot goldit.

Goas goldin dágpáhuvai?

Nuohtti gessojuvvui dábálaččat suoidnemánus guovdalasgease, goas johka lei buot coagimus ja goas olbmot ledje láju dihte čeahkis. Goldimiin fidnii dábálaččat šelges goargŋu guliid, borgemánus dat ledje juo čáhppes gođđoguolit. Nuohti sáhttii geassit seamma sajis guktii golbmii geasis. Dávjjit ii gánnáhan nuohtut. Arvegesiid sáhte čakčatge goargŋut ođđa šelges guolit.

Gáregasnjárgii gárvvásmuvai geaidnu jagi 1942. Dalán maŋŋá soađi Gáregasnjárgii huksejuvvui rádjegozáhus. Johkaleahkáii fárrejedje ođđa olbmot ja ođđa geainnut ráhkaduvvojedje. Nuba beakkán goldináigi nogaige Deanus ja Anárjogas fáhkkestaga 1946-1947.

Ovdal sodiid gohcin lei goittot hui funet ordnejuvvon Badje-Deanu, Kárášjoga, Anárjoga ja Iešjoga goldinguovlluin. Johkalegiid sámii elle ja barggildedje ráfis bargguideaset geainnohis máilmmis, guhkkin eret eará ássanguovlluin. Áidna johtolatráigi lei johka ja fievrin lei guhkes, seakka deatnofanas.

Go goldin lea fuolalaččat čađahuvvon stuorra olmmošjoavkkuin, de dat gal buhtistii joga viidát. Lihkostuvvan goldima maŋŋá johka lei muhtin áigge buorre muddui guorus. Dat sáhtii suhtadit mángasa. Ii nuge danin ahte lei geavahuvvon lobihis bivdovuohki, muhto danin go ie3/4a eai lean beassan mielde sálláša juhkui. Goldin lea leamaš dološ árbevirolaš bivdovuohki Deanus. Jos dan geavahii riehta, de dat ii gal váikkuhan olusge guollenállái. Ođđa guolit gorgŋot johtilit guorusin báhcán sajiide.

Mo goldin dáhpáhuvai

Goldin oaivvildii oanehaččat dan ahte stuorra johka gokčojuvvui doaresbuođuin. Badjin mángga kilomehtera duohken gessojuvvui lossadit buddejuvvon golgadat doaresbuođu vuostá. Golgadaga ovddas čuggo čáhcai čuimmiiguin ja geđejedje vai luosat luondduset vuostá šadde báhtarit doaresbuođu vuostá.

Doaresbuođu gohčodedje sámegillii oazisin. Dasa gulle buodđoreñkkot, maid duohkai ledje biddjojuvvon lossadit buddejuvvon fierpmit. Muhtimin guolit sáhtte liikká loktet firpmiid ja báhtarit.

Oazis lei dábálaččat ráhkaduvvon vitnjut vuosterávdnjái, goas buođu ja gátti gaskii lei guđđojuvvon gaska. Buodđu doaimmai dego hirmat stuorra meardi. Goldima áigge guolit gorgno guđđojuvvon ráigeráigge čađa buođu bajábeallai. Go golgadat lahkonišgođii oahcása, de ráigi gokčojuvvui. Guolit nuhttojuvvojedje oahcása vuollerávnjibeale čiegas bajás.

Goldináiggi loahpas (1940-logus) oazis ii šat biddjojuvvon vitnjut. Guliid mearis ii šat dollojuvvon seammaláhkai lohku go ovdal, dasgo goldin bisttii dušše muhtin diimmu, ovdal sáhtii bistit moanaid jándoriid. Oazis ráhkaduvvui dalle juo dalán oalle deahtisin.

Golgadat gednojuvvui mángga fierpmis ja savusajiin dat buddejuvvui oalle lossadit, guoikasajiin geahppaseappot. Golgadaga čalbmegaska lei dábálaččat 60 mm.

Golgadaga lihkahii vulosguvlui rávdnji ja goappat gáttis rundi geassinalbmát, geat lonuhuvvojedje duollet dálle. Golgadaga buddemii váikkuhii golgadansadji.

Earálágan johkaossodagat gáibidedje earálágan golgadagaid.

Buorit sajit Deanus ledje guhkes čiekŋalis savvonat. Gáddi galggai leat duolbbas, govdat ja livttis. Dákkár savvonis lei vuogas rávdnji. Jos savugáttis ledje doarvái dálut, de goldin dáhpáhuvai johtilit. Jogabodni galggai leat livttis ja rávdnji doarvái garas.

Bivdosiin ja bivdovugiin guhkes árbevierru

Anárjogas sáhtii geassit guhkes goldaga guhtege báikái heivehuvvon vuogi mielde. Savvoniin golgadat gessojuvvui, coages guoikkain olbmot sáhtte gálige headuštít luosaid vulosguvlui. Bivdit balde maddái geđgemiin ja čuimmiiguin čuokku luosaid vulosguvlui. Goike guoikkain guolit sáhtte goittot gárgidit, jos ii lean fuolalaš. Oazis lei ceggejuvvon vuogas báikái. Guolit nuhttojuvvojedje eret ja goldima sáhtii joatkit.

Nuohtti gessojuvvui Suoma gáddái, muhto jos fárus ledje norggabeale olbmot, de dalle sáhtte nuohti geassit maddái Norgga gáddái. Golgadanossodagas ledje moanat nuohtunsajit, main guolli geahpeduvvui. Ná oahcása duohkai ii boahtán menddo stuorra deaddu.

Sállaša mearri lea leamaš dat, mas olbmot beroštedje ja hálle. Dábálaččat guollebivdi ii mitalatta sállašiiddis birra. Goldinsállašat leat goittot báhcán olbmuid dihtui. Goldimis bivdit ledje dego stuorra bearaš, mii ovttas geahččalii ovddosguvlui. Nuohtti gessojuvvui láju nohkama gudnin.

Go geardde Deatnu lea rádjejohka, de váldojuvvui mielde vejolašvuodaid mielde uhcimustá okta norggabeale olmmoš. Dábálaččat sii ledje áibbas lunddolaččat fárus bivddus. Ledjehan olbmot fulkkežžat goappat bealde joga. Ná dáhpáhuvai olbmuid mielas vuoigatvuohta. Sii eai beroštan váldoriikkaid lágain. Goldin lei

oainnat Norgga lága mieldege nannosit gildojuvvon. Nuppi gáttis ássi siidaguimmiid ii heiven goassige guođđit olggobealai. Siidaguoibmivuohta dovddastuvvui, riikkaid lágat eai. Bivdit ledje oskkáldasat nubbi nubbái. Goldima áigge norgabeale gáttis ii lean go muhtin dálle, suomelaččat váilo measta ollásit.

Buot fanasgottit ožžo seamma stuorra ossodaga sállas. Dat gohčoduvvui fanasoassin. Muhtin ditti sáhte bivdit addit smávvgánddaide, geat ledje veahkin goldimin, "vai dollet njálmmi gitta". Stuerát guolit luddejuvvojedje. Juohku dáhpáhuvai dasto nu ahte okta almmái "geahčai meahccái" dan botta go iešguhtege fanasgoddi válljii alccesis geađggi. Geadggit biddjuvvojedje ovttá látnii. Das "meahccái geahčči" válddii geađggiid ja bijai geađggi iešguđege lána ala. Juohke fanasgoddi dovddai iežas geađggi. Ná fanasgottit fidnejedje sálašossodagaset.

Dábálaččat olbmot duhte juhkui. Oktii norgabeale bivdit gáibidišgohte "stáhtajuogu", vaikko sis ledje dušše 4-5 fatnasa, suomabeale bivdiin fas 20 fatnasa. Dasa suomabeale bivdit eai dieđusge sáhtán miehtat. Muhtimin sáhtii Deanu alde johtti goarggut njuolgga oahcása duohkai. Goldinjoavku oaččui ná ovttá albmá lasi. Ođđa boahtti ii sáhtán guođđit olggobeallai, gittašaddanvárra livččii lean menddo stueris. Nu gutnehis olmmoš ii oppa gávdnonge Sámis, gii livččii guoddalan bivdinskihpáriiddis olggobealeolbmuid sálašossodaga oažžuma maŋŋá.

Buot buohkanassii bivdiin lei čielga bargujuohku ja sii áddehale bures sállas juogus. Áidna olbmot, geat bajidedje jiena, ledje johkagierragiin guolihaga báhcán bivdit. Go guolleboahčin nogai, de sii árvidedje ahte vuollelis lei vuot goldojuvvon.

Jouni Kitti